

Анатолій Філіюк

**ПІДГОТОВКА ТА ПУБЛІЧНА
ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДИСЕРТАЦІЇ НА
ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ З
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 ІСТОРІЯ ТА
АРХЕОЛОГІЯ: МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ**

**Кам'янець-Подільський
2022**

УДК 378.147.85(075.8)
ББК 74.58я73
Ф 53

Рекомендовано на засіданні вченої ради історичного факультету, протокол № 5 від 30 червня 2022 р.

Рецензенти:

Добржанський О. В., доктор історичних наук, професор;

Завальнюк О. М., доктор історичних наук, професор;

Світленко С. І., доктор історичних наук, професор.

Ф 53 Філінюк А. Г. Підготовка та публічна презентація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія: методичні поради. Вид. 2-ге, переробл. і доп. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута» 2022. 32 с.

У праці представлено система покрокової підготовки та проведення публічної презентації дисертації на здобуття наукового ступеня з спеціальності 032 Історія та археологія на основі найновішої чинної вітчизняної законодавчої та нормативно-правової бази. Розкрито найважливіші вимоги щодо рукопису дисертації, порядку підготовки та проведення її публічної презентації на засіданні структурного підрозділу, який здійснює підготовку доктора філософії. Подані поради і рекомендації, як професійно пройти необхідні кроки і як правильно та якісно підготувати необхідні документи для створення разової спеціалізованої вченої ради із захисту дисертації і забезпечити її успішний захист.

УДК 378.147.85(075.8)
ББК 74.58я73

© Філінюк А. Г., 2022

**Україна
Міністерство освіти і науки
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра історії України**

Анатолій Філінюк

**Підготовка та публічна презентація дисертації на
здобуття наукового ступеня доктора філософії з
спеціальності 032 Історія та археологія:
методичні поради**

**Кам'янець-Подільський
2022**

ЗМІСТ

Вступ	5
Загальні положення	6
Нові акценти до якості наукової кваліфікації і дисертації здобувача ступеня доктора філософії	10
Технологія підготовки та проведення публічної презентації виконаної аспірантом дисертації	15
Список рекомендованих джерел і літератури	23
Додатки	25

ВСТУП

Як відомо, в новій редакції Закону України «Про вищу освіту» та низці нормативно-правових актів, зокрема «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., визначено найновіші чинні вимоги та процедуру атестації здобувачів ступеня доктора філософії як комплексу послідовних експертних дій. **Вони стосуються оцінки кількох основних аспектів: *по-перше***, рівня та якості набутих здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок і компетентностей, визначених освітньо-науковою програмою за спеціальністю 032 Історія та археологія; ***по-друге***, оцінки наукового рівня проведеного наукового дослідження, обов'язково оформленого у вигляді рукопису дисертації і чи вона містить нові науково обгрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі знань; та, ***по-третьє***, з'ясування того, чи в переліку наукових публікаціях здобувача опубліковані основні його наукові результати.

І самі вимоги, і процедура їх дотримання для всіх, хто здобуває освіту за третім, освітньо-науковим рівнем вищої освіти, значною мірою вирізняються істотними змінами. Абсолютна більшість їх врахована в «Положенні про попередню експертизу дисертацій та утворення разових спеціалізованих вчених рад, порядок проходження процедури захисту та присудження ступеня доктора філософії в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка», затвердженому вченою радою університету 20 лютого 2020 р. і яке є чинним із 26 лютого 2020 р.

Проте, як відомо, з того часу були внесені зміни в процедуру попередньої експертизи, яка тепер має назву «публічна презентація», і самого захисту дисертацій, ухвалені в низці законодавчих і нормативних актів 2022 р. Цим, власне, пояснюється поява пропонованих методичних рекомендацій, які допоможуть аспірантам, які завершують навчання і готують дисертацію до публічної презентації та захисту для здобуття ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія.

Оскільки за чинними вимогами аспірантуру закінчують всі її випускники на історичному факультеті, важливо знати, хто організаційно і в якій послідовності забезпечує завершальний етап підготовки майбутніх докторів філософії. Це стосується наукових керівників і особливо аспірантів. Адже чітке покрокове виконання процедурних вимог забезпечує успішний захист дисертації та здобуття ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Перш ніж безпосередньо розглянути процедурні питання з організації та проведення публічної презентації виконаної аспірантом дисертації на здобуття ступеня доктора філософії, зупинимось на загальних питаннях. Спочатку зазначимо, що вимоги і сутність процедури завершального етапу на шляху здобуття наукового ступеня доктора філософії унормовано законами України «Про вищу освіту» 2004 р. з наступними змінами, «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань присудження наукових ступенів та ліцензування освітньої діяльності» та «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

В пункті п'ять зазначеного «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», який є нормативно-правовим актом України прямої дії і підлягає обов'язковому виконанню з моменту набуття чинності, визначено, що **для здобуття ступеня доктора філософії здобувач** має: а) набути теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, визначені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за відповідною спеціальністю, б) провести власне наукове дослідження, оформлене у вигляді дисертації, та в) опублікувати основні його наукові результати.

Пунктом шість «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» встановлено, що **дисертація повинна містити нові науково обґрунтовані результати** проведеного здобувачем дослідження, яке виконує конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі знань, в нашому випадку – з спеціальності 032 Історія та археологія. Передбачено, що текст дисертації обов'язково виконується державною або англійською мовою.

Звернемо увагу на те, що максимальний та/або мінімальний обсяг основного тексту дисертації для аспірантів зазначеної спеціальності у вигляді спеціально підготовленого рукопису встановлено освітньо-науковою програмою спеціальності 032 Історія та археологія (затвердженою наказом ректора університету 29 квітня 2022 р., № 52-ОД) відповідно до специфіки галузі знань та/або спеціальності в обсязі 7,5–9,0 авторських аркушів.

Підкреслимо також, що за вимогами пункту 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» визначено, що **наукові результати дисертації повинні бути висвітлені не менше ніж у трьох наукових публікаціях здобувача**. До таких публікацій зараховуються:

1) *статті у наукових виданнях*, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Звернемо увагу на те, що якщо число співавторів у такій статті (разом із здобувачем) становить більше двох осіб, така стаття прирівнюється до 0,5 публікації (крім публікацій, визначених підпунктом 2 цього пункту);

2) *статті у періодичних наукових виданнях*, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus (крім видань держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором);

3) *не більше одного патенту на винахід*, що пройшов кваліфікаційну експертизу та безпосередньо стосується наукових результатів дисертації, що прирівнюється до однієї наукової публікації;

4) *одноосібні монографії*, що рекомендовані до друку вченою радою закладу вищої освіти та пройшла рецензування, крім одноосібних монографій, виданих у державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором. До одноосібних монографій прирівнюються одноосібні розділи у колективних монографіях за самих умов.

Зауважимо, що за чинними вимогами, стаття у виданні, віднесеному до першого – третього квартилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, чи одноосібна монографія, що відповідає зазначеним вимогам, прирівнюється до двох наукових публікацій.

Належність наукового видання до першого – третього квартилів (Q1–Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports визначається згідно з рейтингом у році, в якому опублікована відповідна стаття здобувача або у разі, коли рейтинг за відповідний рік не опублікований на дату утворення разової ради, згідно з останнім опублікованим рейтингом.

Особливо наголосимо, що згідно з пунктом 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії...», **статті зараховуються за темою дисертації за дотримання здобувачем таких умов. По-перше**, обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків. **По-друге**, в одному випуску (номері) наукового видання може бути опубліковано не більше однієї статті здобувача. **По-третьє**, статті, опубліковані після набрання чинності зазначеним «Порядком...», зараховуються за темою дисертації лише за наявності у них активного ідентифікатора DOI (Digital Object Identifier), крім публікацій, котрі містять інформацію, віднесена до державної таємниці, або інформацію для службового користування (Див.: Додаток Б).

Варто пам'ятати, що **за темою дисертації не зараховуються** наукові публікації, в яких повторюються наукові результати,

опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що вже зараховані за темою дисертації.

Не менш важливо врахувати, що виявлення радою порушення вимог академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, тобто порушення норм академічної доброчесності) у дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, є підставою для відмови у присудженні ступеня доктора філософії без права її повторного захисту.

Пунктом два цього нормативно-правового документу визначені такі терміни, як: атестація здобувача, голова спеціалізованої вченої ради, дисертація здобувача ступеня доктора філософії, здобувач ступеня доктора філософії, інформаційна система Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, офіційний опонент, разова спеціалізована вчена рада, рецензент, тематика дослідження, а також підкреслено, що терміни «близькі особи», «реальний конфлікт інтересів» і «потенційний конфлікт інтересів» вживаються у значенні, наведеному у Законі України «Про запобігання корупції».

Атестаційна справа здобувача визначається як справа, яка формується з документів, пов'язаних із атестацією здобувача, згідно із встановленим переліком. Проте, на відміну від атестаційних справ, які направлялися на адресу Атестаційної колегії Міністерства освіти науки України після захисту дисертації, наповнення вона має чимало відмінностей.

У вступній частині вже йшлося про те, що **атестація здобувача представляє собою комплекс послідовних експертних дій щодо оцінки наукового рівня дисертації та наукових публікацій здобувача**, встановлення рівня набуття здобувачем теоретичних знань, умінь, навичок і відповідних компетентностей з метою державного визнання рівня наукової кваліфікації здобувача шляхом присудження йому освітньо-наукового ступеня.

Що стосується поняття «**голова спеціалізованої вченої ради** закладу вищої освіти (наукової установи)», то йдеться про те, що це **має бути штатний науково-педагогічний (науковий) працівник закладу вищої освіти (наукової установи)**, де утворюється рада, який має науковий ступінь доктора наук.

«Порядком присудження ступеня доктора філософії...» встановлено, що «**здобувач ступеня доктора філософії**» є особою, яка навчається у закладі вищої освіти (науковій установі) на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти з метою здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань та/або спеціальності. Це, в свою чергу, означає,

що такого поняття, як здобувач поза навчанням аспірантури, у документі відсутнє.

Певної конкретизації набув зміст **поняття «опонент»**. У чинному «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., визначено, що опонент є особою, яка є науково-педагогічним або науковим працівником і не працює у закладі, в якому утворена разова спеціалізована вчена рада, має науковий ступінь та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача. Слід розуміти, що компетентність вченого підтверджується присудженням йому науковим ступенем доктора чи кандидата наук із спеціальності 07.00.01 – Історія України або ступенем доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія, а також наявністю наукових публікацій за тематикою дослідження здобувача.

Відповідно до вимог «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» вживається **термін «разова спеціалізована вчена рада»** (далі – разова рада) – спеціалізована вчена рада, яка утворюється закладом з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації здобувача з метою присудження йому ступеня доктора філософії. Як відомо, раніше її утворювало МОН України для розгляду та проведення разового захисту дисертації особи з метою присудження їй ступеня доктора філософії на клопотання вченої ради ЗВО чи НУ за підписом ректора / директора.

Цим нормативним документом **визначено поняття «рецензент» – особа, яка за основним місцем роботи працює науково-педагогічним або науковим працівником закладу**, в якому утворена разова рада, має науковий ступінь та є компетентним вченим за тематикою дослідження здобувача. Принципово важливою у чинному документі є норма, пов'язана з визначенням кандидатур рецензентів. Мова йде про те, що в разі відсутності в ЗВО компетентного науково-педагогічного працівника для включення до складу разової ради, дозволяється її формувати з числа одного рецензента, трьох опонентів, і зрозуміло голови. В такому випадку голова і рецензент має працювати у закладі вищої освіти /науковій установі, де ведеться підготовка майбутнього доктора філософії, опоненти – в інших ЗВО/НУ із обов'язковим дотриманням вимог щодо їх компетентності за тематикою дослідження здобувача.

Оскільки рецензентів і опонентів стосується їх компетентність як вчених за тематикою здобувача, в нормативно-правовому документі зазначено, що **тематика дослідження** – це частина предметної (дисциплінарної) області спеціальності (спеціальностей), у межах якої

(яких) провадиться інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань та за якою публікуються наукові результати.

У новому «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» також вказано терміни «близькі особи», «реальний конфлікт інтересів» і «потенційний конфлікт інтересів», які вживаються у значенні, наведеному в Законі України «Про запобігання корупції».

НОВІ АКЦЕНТИ ДО ЯКОСТІ НАУКОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ І ДИСЕРТАЦІЇ ЗДОБУВАЧА СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

За вимогами пункту 5 чинного «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» для **здобуття ступеня доктора філософії аспірант (здобувач), має дотриматися таких вимог:** а) *набути* теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, визначені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за відповідною спеціальністю, б) *провести* власне наукове дослідження, оформлене у вигляді дисертації, та в) *опублікувати* основні його наукові результати. Обов'язковою умовою допуску до захисту є успішне виконання аспірантом його індивідуального навчального плану та індивідуального плану наукової роботи.

Відповідно до пункту 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...», **дисертація повинна містити нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень**, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для певної галузі знань. Для аспіранта-історика йдеться про спеціальність 032 Історія та археологія. Робота подається на правах рукопису. Виконується здобувачем особисто. **Повинна містити наукові положення, нові науково обґрунтовані теоретичні та/або експериментальні результати, що мають істотне значення для історичної та археологічної науки** й підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень, а також свідчити про особистий внесок здобувача в науку та характеризуватися єдністю змісту.

Як спеціально підготовлений рукопис, **дисертація повинна відповідати вимогам академічної доброчесності** і не може містити академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації. Перед поданням у спеціалізовану вчену раду її текст перевіряється на антиплагіат. Виявлення в дисертації академічної недоброчесності є підставою для відмови від у розгляді та присудженні ступеня доктора філософії без права її повторного захисту.

Встановлено, що дисертація виконується державною або англійською мовою та оформляється за вимогами МОН України. Освітньо-наукова програма «Історія та археологія» Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, що зі змінами є чинною з 29 квітня 2022 р., зважаючи на специфіку галузі знань і тематику, не встановлює максимального та/або мінімального обсягу основного тексту дисертації. Тому вважаємо за доцільне що дисертація на здобуття ступеня кандидата наук повинна мати обсяг основного тексту, включаючи анотацію українською та англійською мовами і список публікацій здобувача, в межах 7,0–9,0 авторських аркушів».

Якщо взяти до уваги, що один авторський аркуш налічує 40 тис. знаків, то це має бути мінімально 165 і максимально 200 друкованих сторінок. Зважаючи на те, що, як правило, не завжди розділи, підрозділи мають повні сторінки і те, що до загального обсягу дисертації не включаються таблиці та ілюстрації, які повністю займають площу сторінки, то загальна кількість сторінок дисертації доктора філософії може складати без урахування анотації і списку публікацій близько 150–195 сторінок основного тексту.

Згідно до «Вимог до оформлення дисертації», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019 р., **структурно дисертація має мати такі основні елементи:** титульний аркуш, анотацію зі списком публікацій, зміст, перелік умовних позначень (за необхідності), вступ, основну частину, прикінцеві висновки, список використаних джерел і додатки. Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

Готуючи рукопис дисертації до публічної презентації та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді, слід дотриматися чинних вимог до її структурних елементів.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії готується державною або англійською мовами у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій або м'якій палітурці та в електронній формі.

Слід взяти до уваги та виконання, що за чинними вимогами титульний аркуш дисертації має бути оформлений за встановленою формою.

Вимогами передбачено, що **після титульного аркуша потрібно розмістити анотацію**, призначену для ознайомлення зі змістом і результатами дисертації. Анотація потрібно подати державною та англійською мовами. Анотація має представляти узагальнений короткий виклад основного змісту дисертації зі стислим представленням основних результатів дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного

значення. Зокрема, в анотації також слід вказати: прізвище та ініціали здобувача; назва дисертації; вид дисертації та науковий ступінь, на який претендує здобувач; спеціальність (шифр і назва); найменування вищого навчального закладу або найменування наукової установи, у якому (якій) здійснювалася підготовка; найменування наукової установи або найменування вищого навчального закладу, у спеціалізованій вченій раді якої (якого) відбудеться захист; місто, рік. Обсяг анотації має складати 0,2 – 0,3 авторських аркуша.

Обов'язковими елементами рукопису дисертації мають бути ключові слова та список публікацій здобувача за темою дисертації. Ключові слова слід наводити в називному відмінку відповідною мовою в кількості від 5 до 15. Їх сукупність повинна відповідати основному змісту дисертаційному дослідженню, відображати її тематичне спрямування.

Наукові праці необхідно розміщувати в такій послідовності:

- а) в яких опубліковані основні наукові результати дисертації;
- б) які засвідчують апробацію матеріалів дисертації;
- в) які додатково відображають наукові результати дисертації.

При розміщенні публікацій потрібно вказати назви всіх структурних елементів, заголовки та підзаголовки (за їх наявності) із зазначенням нумерації та номери їх початкових сторінок.

За необхідності після списку публікацій варто розмістити перелік умовних позначень, символів, одиниць вимірювання, скорочень. Додатково їхнє пояснення наводиться у тексті при першому згадуванні. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться.

Звернемо увагу до того, що за чинними вимогами до основної частини дисертації включено вступ, розділи та висновки.

У вступі передбачено зазначення загальної характеристики дисертації, а саме:

обґрунтування вибору теми дослідження (висвітлюється зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями у відповідній галузі знань шляхом критичного аналізу з визначенням сутності наукової проблеми або завдання);

мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження;

методи дослідження (перераховуються використані наукові методи дослідження та змістовно відзначається, що саме досліджувалось кожним методом; обґрунтовується вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків);

наукова новизна отриманих результатів (аргументовано, коротко та чітко представляються основні наукові положення, які виносяться на

захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше);

особистий внесок здобувача (якщо у дисертації використано ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими здобувачем опубліковано наукові праці, обов'язково зазначається конкретний особистий внесок здобувача в такі праці або розробки; здобувач має також додати посилання на дисертації співавторів, у яких було використано результати спільних робіт);

апробація матеріалів дисертації (зазначаються назви конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи, місце та дата проведення);

структура та обсяг дисертації (анонсується структура дисертації, зазначається її загальний обсяг).

За наявності у вступі можуть також вказуватися:

зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами - вказується, в рамках яких програм, тематичних планів, наукових тематик і грантів, зокрема галузевих, державних та/або міжнародних, виконувалося дисертаційне дослідження, із зазначенням номерів державної реєстрації науково-дослідних робіт і найменуванням організації, де виконувалася робота;

практичне значення отриманих результатів - надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх практичного використання.

Що стосується розділів дисертації, то в них, має бути вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень здобувача ступеня доктора філософії, зроблено посилання на всі наукові праці здобувача, наведені в анотації. Список цих праць має також міститися у списку використаних джерел.

У разі використання наукових результатів, ідей, публікацій та інших матеріалів інших авторів у тексті дисертації обов'язково повинні бути посилання на публікації цих авторів. Фрагменти оприлюднених (опублікованих) текстів інших авторів (цитати) можуть включатися до дисертації виключно із посиланням на джерело (крім фрагментів, які не несуть самостійного змістовного навантаження).

Розділи дисертації можуть поділятися на підрозділи (нумерація складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою), **пункти** (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу і порядкового номера пункту, відокремлених крапкою), **підпункти** (нумерація – з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту і порядкового номера підпункту, відокремлених крапкою). **Розділи, підрозділи, пункти і підпункти нумеруються арабськими цифрами.**

Слід дотриматися вимог у разі, коли в тексті дисертації рисунків, схем, діаграм, таблиць і карт. При їх нумерації за наявності посилань на них у тексті дисертації проставляються через крапку номер розділу та відповідний номер. Номер та назва рисунка наводяться знизу/з правого боку цих елементів.

Як відомо, дисертації на здобуття ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія винятково важливо використовувати як опубліковані, так і передусім архівні джерела. При цьому потрібно обов'язково зробити посилання на кожні з цих джерел і літератури. Це неодмінна вимога дотримання норм академічної доброчесності. Слід взяти до уваги, що фрагменти оприлюднених (опублікованих) текстів інших авторів (цитати) можуть включатися в текст дисертації виключно із посиланням на джерело (крім фрагментів, які не несуть самостійного змістовного навантаження).

Тут доречно зауважити, що в «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» запроваджено нову норму, відповідно до якої **«не вважається самоплагіатом використання здобувачем своїх наукових праць у тексті дисертації без посилання на ці праці, якщо вони попередньо опубліковані з метою висвітлення в них основних наукових результатів дисертації та вказані здобувачем в анотації дисертації»**.

У прикінцевих висновках обов'язковим є виклад найбільш важливих наукових і практичних результатів дисертації, зазначення наукових проблем, для розв'язання яких можуть бути застосовані результати дослідження, а також можливих напрямів продовження досліджень за тематикою дисертації.

За наявності практичного значення отриманих результатів надаються відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання. У разі якщо результати досліджень впроваджено, відомості подаються із зазначенням найменувань організацій, в яких здійснено впровадження. У цьому випадку додатки можуть містити копії відповідних документів.

Варто пам'ятати, що за темою дисертації **не зараховуються** наукові публікації, в яких повторюються наукові результати, опубліковані раніше в інших наукових публікаціях, що вже зараховані за темою дисертації.

Не менш важливо врахувати, що виявлення радою порушення вимог академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації, тобто порушення норм академічної доброчесності) у дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, є підставою для відмови у присудженні ступеня доктора філософії без права її повторного захисту.

Що ж до списку використаних джерел і літератури, то відповідно до пункту 11 чинних «Вимог до оформлення дисертації» його можна формувати за вибором здобувача ступеня доктора філософії (опціонально – наприкінці кожного розділу основної частини дисертації) одним із таких способів: а) у порядку появи посилань у тексті; б) в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків; в) у хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дисертації слід оформляти з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій, наведеного у [додатку 3](#) до цих Вимог.

Бібліографічний опис використаного джерела може обмежуватися обов'язковою інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації цього джерела.

Важливою складовою дисертаційної роботи є додатки. До них доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації, в тому числі: проміжні формули і розрахунки; таблиці допоміжних цифрових даних; протоколи та акти випробувань, впровадження, розрахунки економічного ефекту, листи підтримки результатів дисертаційної роботи; інструкції та методики, опис алгоритмів, які не є основними результатами дисертації, описи і тексти комп'ютерних програм вирішення задач за допомогою електронно-обчислювальних засобів, які розроблені у процесі виконання дисертації; ілюстрації допоміжного характеру; інші дані та матеріали.

Варто врахувати, що обов'язковим додатком до дисертації є список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації (зазначаються назви конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи, місце та дата проведення, форма участі). Їх слід вказувати у встановленій послідовності.

Додатки можуть бути надані у вигляді окремої частини (том, книга).

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ВИКОНАНОЇ АСПРАНТОМ ДИСЕРТАЦІЇ

Публічна презентація наукових результатів дисертації представляє собою перший етап комплексу послідовних експертних дій задля оцінки наукового рівня дисертації, наукових публікацій та якості професійної підготовки і компетентностей здобувача ступеня доктора філософії. **Проведення публічної презентації наукових результатів здобувача ступеня доктора філософії може бути лише за умови, якщо**

акредитовано відповідну освітньо-наукову програму. Освітньо-наукова програма з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія університету була ліцензована в липні 2016 р. і що отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності надало кафедрам історичного факультету право вести підготовку докторів філософії цього фаху. У вересні 2020 р. ОНП пройшла акредитаційну експертизу НАЗЯВО, а в листопаді того ж року – сертифікат. Всі ці документи розміщені в розділі «Публічна інформація» на офіційному сайті Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Це забезпечує юридичні підстави проводити атестацію здобувачів ступеня докторів філософії, важливою складовою якої є публічна презентація.

Публічна презентація здобувача наукових результатів дисертації проводиться на засіданні структурного підрозділу, що реалізує відповідну освітньо-наукову програму та/або здійснює його підготовку. Робиться це для надання Висновку про наукову, теоретичне та практичне значення результатів дисертації (Вимоги до Висновку див. у: Додатку А).

Стан підготовки дисертації аспіранта (ад'юнкта) до захисту визначається науковим керівником (або консенсусним рішенням двох керівників). Тому наступним кроком на цьому шляху є підготовка науковим керівником висновку з оцінкою роботи здобувача у процесі підготовки дисертації і виконання ним індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану (далі – висновок наукового керівника (керівників). Науковий керівник забезпечує належне й своєчасне виконання своїх обов'язків.

Раніше нормативно передбачалося, що в разі відмови наукового керівника підготувати висновок, здобувачу надавалося право звернутися з письмовою заявою до вченої ЗВО/НУ про надання висновку кафедри/відділу. Своім рішенням вчена рада ЗВО/НУ доручала одній із кафедр/відділу розглянути і вирішити питання по суті заяви. **Протягом місяця** з дня надходження заяви потрібно було розглянути подані здобувачем документи щодо завершення його підготовки і провести відповідне засідання. Воно вважалось правоможним, якщо в ньому взяли участь не менше двох третин її складу. На засіданні приймалося рішення про надання/відмову в наданні такого висновку. Затверджений висновок підписувався керівником відповідного структурного підрозділу. Якщо ж науковий керівник був одночасно і керівником кафедри, де здійснювалася підготовка здобувача, висновок структурного підрозділу підписував його заступник.

В чинному «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» така норма не передбачена. Однак, на нашу думку, якщо виникає така

ситуація, коли науковий керівник відмовляється надавати свій висновок, її можна застосувати за принципом – що не заборонено, то дозволено. Сподіваємося, що історичному факультету університету до цього не дійде, оскільки колектив вирізняється здоровим морально-психологічним кліматом і взаємини між науковими керівниками та аспірантами вибудовуються на засадах взаємної поваги і професійного співробітництва. Хоча не виключаються об'єктивні умови, коли не стає наукового керівника й доводиться вирішувати, хто ж має готувати висновок.

Враховуючи, що ще належним чином не утвердилася практика проведення публічної презентації дисертації за новими вимогами, виділимо конкретні кроки і види роботи у цій важливій складовій на шляху здобуття ступеня доктора філософії. По-перше, це потрібно, щоб повністю виконати всі вимоги і використати для цього оптимальний обсяг часу. **По-друге**, щоб якісно підготуватися до публічної презентації особисто виконаної дисертації. **По-третє**, створити можливості для належної підготовки проведення публічної презентації керівника структурного підрозділу, рецензентів.

Процедурно для проведення публічної презентації здобувач ступеня доктора філософії, згідно з вимогою пункту 10 вказаного нормативно-правового документа, має звернути до керівника структурного підрозділу закладу, що реалізує відповідну освітньо-наукову програму та/або здійснює підготовку здобувача, з письмовою заявою щодо надання висновку **про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації**. Передбачено, що до заяви обов'язково мають бути додані чотири документи: 1) дисертація в друкованому та електронному вигляді; 2) наукові публікації (або їх копії), в яких висвітлено наукові результати дисертації; 3) академічна довідка про виконання освітньо-наукової програми та 4) висновок наукового керівника (керівників).

Важливо правильно організувати всі види роботи, щоб мати найбільш оптимальний і якісний результат. Одним із перших кроків на цьому етапі має стати подання рукопису дисертації науковому керівнику на предмет отримання висновку про стан її готовності до захисту в разовій спеціалізованій раді. При цьому слід врахувати, що для ознайомлення з текстом роботи та написання відгуку для наукового керівника потрібно буде передбачити у межах місяці.

На цьому етапі доцільно перевірити рукопис дисертації на предмет дотримання вимог академічної доброчесності. Адже перевірку необхідно зробити до публічної презентації. Для цього потрібно скористатися новою редакцією «**Методичних рекомендацій з перевірки курсових, дипломних/кваліфікаційних робіт (проектів)**

дисертацій здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на рівень унікальності», розміщених на офіційному сайті. Перевірку дисертації мають зробити відповідальні на кафедрах за допомогою бази онлайн-сервісу «Unichesk». Унікальність дисертації підтверджується відповідним документом за вимогами, згідно з якими передбачено високий (90–100 %) і середній (70–89 %) рівні. В першому випадку робота допускається до захисту, в другому потребує аналізу з боку призначених вченою радою експертів й також може бути допущена до захисту. Якщо дисертація оцінена на 51–69 %, або за низьким рівнем унікальності, її текст потребує суттєвого доопрацювання та повторної перевірки. Зрозуміло, що за такої обставини дисертація на публічну презентацію не виноситься.

Тоді ж варто звернутися до завідувачки відділом аспірантури та докторантури університету для отримання академічної довідки про виконання освітньо-наукової програми. Її текст оформляється за встановленими вимогами в межах від двох до п'яти робочих днів.

Також необхідно зібрати наукові публікації (або їх копії), в яких висвітлено наукові результати дисертації для надання рецензентам, опонентам і голові разової спеціалізованої вченої ради.

Винятково відповідальною має бути ґрунтовна підготовка здобувача до презентації: написання доповіді-презентації на 12–15 хвилин і добре підготуватися до відповідей на можливі запитання учасників засідання. **Доповідь-презентація повинна бути стислою, конкретно й відображати** а) обґрунтування актуальності; б) ступеня наукової розробки та висвітлення в літературі; в) мети, дослідницьких завдань, предмету і об'єкту дослідження; г) використаних наукових методів для забезпечення достовірності отриманих результатів й висновків); д) аргументованої характеристики наукової новизни отриманих результатів і чіткого представлення основних наукових положень, які виносяться на захист; е) особистого внеску та практичного значення отриманих результатів; є) інформації про публікації та апробацію матеріалів дисертації; ж) представленням структури та загального обсягу дисертації. Окремо в доповіді слід охарактеризувати зміст основної частини дисертації, зокрема розділів, підрозділів і прикінцеві висновки.

Досвід підготовки і проведення публічної презентації на кафедрі історії України та інших структурних підрозділах університету засвідчує, що **реально весь обсяг підготовчої роботи до публічної презентації дисертації номінально займає близько двох місяців з дня звернення здобувача до наукового керівника з проханням надати висновок і приблизно місяць – із дня звернення з письмовою заявою здобувача до керівника структурного підрозділу щодо її проведення.**

Такий термін потрібен для того, щоб структурний підрозділ, в якому аспірант навчався і виконував завдання освітньо-наукової програми, підтвержені академічною довідкою про виконання ОНП, та підготувавши рукопис дисертації, мав можливість **всебічно вивчити** якість набуття ним теоретичних знань, умінь і компетентностей, визначених освітньо-науковою програмою; **з'ясувати**, чи представлена для публічної презентації дисертація містить нові науково-обґрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, котре має істотне значення для історичної науки; **переконатися** про висвітлення наукових результатів у передбачених чинними нормативно-правовими актами України наукових публікаціях і чи рукопис дисертації оформлено за встановленими вимогами.

Професійну аналітичну роботу мають виконати за дорученням керівника структурного підрозділу науково-педагогічні працівники, які відповідають передбаченим компетентнісним вимогам. Якщо такі працівники є в закладі вищої освіти, а це повинні бути доктор і кандидат історичних наук (або доктор філософії з спеціальності 032 Історія та археологія), то його керівнику необхідно досягти з ними згоди щодо вивчення дисертації здобувача, участі в її обговоренні під час публічної презентації та підготовки проекту висновку підрозділу про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Для цього номінально слід передбачити час у межах календарного місяця. Керівник структурного підрозділу може доручити проведення рецензування дисертації й іншим науково-педагогічним працівникам. Це особливо важливо, якщо в закладі вищої освіти / наукової установи відсутні можливості підібрати двох рецензентів, а відтак і членів разової спеціалізованої вченої ради.

Зважаючи на те, що відповідно до вимог пункту 15 «Порядку присудження ступеня доктора філософії ...» структурний підрозділ наділений правом внесення пропозиції про кандидатури рецензентів до складу разової спеціалізованої вченої ради, участь зазначених науково-педагогічних працівників у рецензуванні і публічної презентації стає засобом набуття ними відповідного досвіду.

Керівник структурного підрозділу визначає дату публічної презентації після надходження інформації про те, що рецензенти вивчили текст рукопису дисертації та публікацій здобувача і заявили про готовність запропонувати на ньому свої пропозиції до проекту висновку про її наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Оскільки Україна перебуває в стані російсько-української війни, його можна проводити як у офлайн, так і онлайн-режимі. Процедура проведення публічної презентації дисертації наведена в: Додатку Б.

Публічна презентація проводиться за обов'язковою участю здобувача ступеня доктора філософії, членів структурного підрозділу, гаранта ОНП, наукового керівника, визначених рецензентів. У засіданні можуть брати участь аспіранти і за необхідності інші науково-педагогічні / наукові працівники. Рекомендується забезпечити участь у засіданні не менше п'яти фахівців із спеціальності за напрямом дисертації здобувача, з них не менше як два доктори наук. У разі відсутності необхідної кількості фахівців у складі кафедри можуть бути запрошені фахівці з інших структурних підрозділів ЗВО/НУ або з інших закладів чи наукових установ. Головує на засідання керівник структурного підрозділу, а якщо він є науковим керівником здобувача – його заступник.

Під час публічної презентації виголошується доповідь-презентація здобувача про основні результати виконаного дисертаційного дослідження в межах 12–15 хвилин. Після її завершення, здобувач повинен дати аргументовані відповіді на поставлені учасниками презентації запитання по суті виконаного дисертаційного дослідження. У ході засідання рецензенти мають висловити свої узагальнені оцінки, висновки, рекомендації та пропозиції. В обговоренні може взяти участь кожен його учасник. Після всіх виступів доповідачу доцільно дати пояснення на адресовані йому зауваження. Результати обговорення та проведення презентації відображаються у пропозиціях до Висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Про обов'язкові елементи Висновку див.: Додаток В.

Основою тексту Висновку мають скласти оцінки пропозиції та оцінки рецензентів. **Тому в ході публічної презентації важливо з'ясувати: *по-перше***, рівень і якість теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувача, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також наукового дослідження, результати якого мають відображати наукову новизну, теоретичне та практичне значення, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, як цього вимагають пункти 13 статті першої і пункту 1 статті четвертої Закону України «Про вищу освіту»; ***по-друге***, чи в дисертації використано ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими в здобувача є спільні наукові публікації, і чи здобувач відзначає у дисертації факт особистого внеску в таких публікаціях; ***по-третє***, чи подані здобувачем до захисту наукові досягнення є його власним напрацюванням, а всі запозичені ідеї, наукові результати, цитати супроводжуються посиланнями на їх авторів та джерела опублікування;

по-четверте, чиє відповідні посилання в тексті дисертації на власні публікації здобувача; *по-п'яте*, чи проведено перевірку рукопису на антиплагіат і яка частка унікальності авторського тексту.

Наголосимо, що структурний підрозділ несе відповідальність за об'єктивність Висновку. Тому, розглядаючи дисертацію та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дослідження, а також враховуючи результати обговорення, учасники публічної презентації мають прийти до спільного висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації. Слід подбати про об'єктивну оцінку дисертаційної роботи щодо дотримання вимог академічної доброчесності, оскільки наявність академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації в дисертації і наукових публікаціях, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційного дослідження, не дають підстав для рекомендації дисертації до захисту в спеціалізованій вченій раді на предмет присудженні ступеня доктора філософії. У висновку, зокрема, слід обов'язково зазначити інформацію про відповідність дисертації вимогам, передбаченим пунктом 10 Тимчасового порядку, кількість наукових публікацій, повноту опублікування результатів дисертації та особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих із співавторами й зарахованих за темою дисертації.

Здобувачу ступеня доктора філософії потрібно знати, що після завершення публічної презентації його дисертації оформляється протокол із відображенням оцінки, побажань, рекомендації, критичних зауважень і підсумкового висновку про рекомендацію або не рекомендацію роботи до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. На цьому ж засіданні підрозділу ухвалюється відкритим голосуванням всіма його учасниками Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації, який оформляється в паперовому варіанті у трьох примірниках, підписується головою на засіданні структурного підрозділу закладу й скріплюється печаткою ЗВО/НУ. Один примірник Висновку додається до протоколу, а два інших надаються здобувачеві. За умови отримання позитивного Висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувач має право звернутися до вченої ради Університету з письмовою заявою про утворення разової ради. Для прийому дисертації до захисту в разовій раді обидва примірники Висновку надаються голові разової ради, а його електронна версія у подальшому розміщується на офіційному сайті ЗВО / НУ.

Нормативно передбачено, що **в разі отримання негативного висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації за здобувачем зберігається право на повторне**

звернення до структурного підрозділу закладу з письмовою заявою щодо отримання такого висновку після доопрацювання дисертації або на поновлення в закладі для завершення виконання відповідної освітньо-наукової програми, якщо здобувач достроково відрхований з аспірантури за власною заявою. При цьому процедура проведення публічної презентації не змінюється.

Варто наголосити на ще одній важливій нормі, передбачені «Порядком присудження ступеня доктора філософії...». Йдеться про те, що пунктом 12 цього юридичного документу: **«здобувач за наявності поважних причин (за станом здоров'я, сімейними обставинами тощо) за письмовою заявою має право на отримання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації та проведення захисту дисертації в разовій раді протягом двох років після відрухування з аспірантури»**. Під час проведення експерименту цей термін обмежувався шести місяцями.

Принциповим є положення, згідно з яким «структурний підрозділ, на засіданні якого здійснювалася публічна презентація здобувачем наукових результатів дисертації, подає вченій раді закладу пропозиції щодо кандидатур до складу разової ради». У разі відсутності в закладі / науковій установі можливості призначити двох рецензентів з урахуванням вимог чинного «Порядку присудження ступеня доктора філософії...» разова рада утворюється у складі голови ради, одного рецензента та трьох офіційних опонентів. Це означає, що одного майбутнього рецензента керівник структурного підрозділу має право залучити до разової ради з іншого ЗВО або НУ.

Для ухвалення подання вченій раді пропозиції про персональний склад разової ради претенденти мають подати заяви про згоду виступити головою (Див.: Додаток Г), рецензентами і опонентами (Див.: Додаток Д). Пропозиції направляються ректору/директору ЗВО/НУ утворення разової ради. **Завершальними у підготовці до проведення публічної атестації здобувача є:** а) оприлюднення на офіційному сайті ЗВО/НУ електронної копії дисертації, інформації про склад разової спеціалізованої ради та посилання на веб-сайт, де здійснюватиметься трансляція захисту дисертації; б) внесення інформації про утворення разової ради до інформаційної системи; в) передача друкованого примірника дисертації за підписом здобувача до бібліотеки ЗВО/НУ; г) подання електронного примірника дисертації до УІНТЕІ, а також до локального репозитарію ЗВО/НУ.

Отже, аспіранту дуже важливо відповідально підійти до кожного елементу підготовки та проведення публічної презентації дисертації як передумови здобуття ступеня доктора філософії.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, затверджене вченою радою 26 лютого 2020 р. і введене в дію наказом ректора від 26. 02.2020 р. № 25-ОД // URL : *Положення про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук.pdf*

Положення про попередню експертизу дисертацій та утворення разових спеціалізованих вчених рад, порядок проходження процедури захисту та присудження ступеня доктора філософії в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, затверджене вченою радою 26 лютого 2020 р. і введене в дію наказом ректора від 26. 02.2020 р. № 25-ОД // URL : *file:///C:/Users/Admin/Documents/Akreditacia%20DF%20IA*

«Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)». Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2022 р. № 261 // URL : *НО-projekt.post.KMU-Pro.vnes.zmin.do.post.vid.23.bereznya.2016-261-07.10.2022*

Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії. Затверджений постановою Кабінету міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 // URL : *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text*

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261. Постанова Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 р. № 283 // URL : *https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-23-bereznya-2016-r-261*

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1187. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 347 // URL : *https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347-2018-%D0%BF#Text*

Про внесення змін до постанови Кабінетів Міністрів України від 27 липня 2016 р. № 567. Постанова Кабінету Міністрів України від 04 липня 2018 р. № 519 // URL : *https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-postanovi-kabinetu-ministriv-ukrayini-vid-27-lipnya-2016-r-567*

Про затвердження Вимог до оформлення дисертації. Наказ МОН від 12.01.2017 р. № 40 (чинний у редакції від 12.07.2019 р., зареєстрований у

Міністерстві юстиції України 03.02.2017 р. за № 155/30023) // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>

Про внесення змін до наказів МОН від 02.07.2020 р. № 886, від 24.09.2020 р. № 1188 щодо діяльності спеціалізованих вчених рад. Наказ МОН України від 29.04.2021 р. № 487 // URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/atestatsiya-kadriv-vyshchoi-kvalifikatsii/2021/04/487-vid-29-04-2021-pro-vnesennya-zmin-shchodo-diyalnosti-spetsializovanikh-vchenikh-rad.pdf>

Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» (zareєстровано в Міністерстві юстиції України 08.10.2019 р. за № 1086/34057). Наказ МОН від 23.09.2019 р. № 1220 // URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1086-19#Text>

Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства. Наказ МОН України від 29.06.2021 р. № 735 // URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-rishen-atestacijnoyi-kolegiyi-ministerstva-vid-29062021-735>

Щодо застосування наказу Міністерства освіти і науки України від 23.09.2019 р. № 1220 «Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук. Лист МОН від 30.10.2019 р. № 1/11-9518 // URL : <https://chdtu.edu.ua/aspirantura-doktorantura/norm-document/item/14818-nakaz-mon-ukrainy-vid-23-09-2019-1220-pro-opublikuvannia-rezultativ-dysertatsii-na-zdobuttia-naukovykh-stupeniv-doktora-i-kandydata-nauk>

На допомогу науковцям // URL : https://www.ifnmu.edu.ua/images/diyalnist_universitetu/naukova_robota/korisna_inform/pdf

Підготовка та захист дисертації доктора філософії зі спеціальності 053 Психологія (Методичні рекомендації) / [уклад.: Сафін О. Д., Гульбе О. А., Якимчук Б. А.]. Умань. 2022. 108 с.

Пулятицька О. Путівник аспіранта для захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії у 2022 році. Національна музична академія України імені П. І. Чайковського // URL : <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Putivnik-aspiranta-poryadok-zahistu-disertatsiyi-u-2022-rotsi.pdf>

Філінюк А. Г. Підготовка та апробація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії з спеціальності 032 Історія та археологія: методичні поради. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2021. 32 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ЗРАЗОК

Висновку

**наукового керівника про стан дисертації здобувача ступеня
доктора філософії до захисту в разовій спеціалізованій раді
Прізвище, ім'я і по батькові і повна назва дисертації
(зазначення – галузі знань 03 Гуманітарна освіта
за спеціальністю 032 Історія та археологія)**

Відзначається дотримання аспірантом принципів академічної доброчесності, морально-етичних норм і стандартів поведінки дослідників.

Розкривається виконання аспірантом індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану

Висвітлюється якість виконання всіх вимог освітньо-наукової програми, зокрема здобуття теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, опублікувати наукові публікації за темою дисертації

Зазначається рівень обізнаності з досягненнями вітчизняної та зарубіжної історіографії і ґрунтовність засвоєння аспірантом сучасних теорії, методології та методів проведення дослідження.

Вказується формування ним об'єктивних і репрезентативних джерел й фактичного матеріалу.

Підкреслюється, як здобувач формулює в дисертації наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизну; обґрунтовує і забезпечує достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються.

Відзначається, що результати дисертаційного дослідження здобути аспірантом самостійно, вирізняються оригінальністю, мають теоретичний та практичний характер і можуть бути застосовані в подальших наукових дослідженнях та у роботі закладів освіти. Як важливий аспект вказується на володінні дисертантом науковою мовою, власним стилем викладення матеріалу.

Висновок завершується наголошенням, що дисертація здобувача відповідає вимогам наказу МОН України від 31.05.2019 р. № 759 «Про

затвердження Вимог до оформлення дисертації», а також пункту 10 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти. Наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 12.01.2022 р., № 44 та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою КМ України від 12.10.2022 р. № 167) і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 Історія та археологія.

**Науковий керівник –
доктор історичних наук, професор
кафедри ...**

Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

Дата

Проведення публічної презентації дисертації

1. Голова засідання структурного підрозділу (кафедри, відділу) інформує присутніх про правоможність засідання.

2. Голова засідання інформує про участь у публічній презентації здобувача ступеня доктора філософії, його наукового керівника, рецензентів, інших науково-педагогічних, наукових працівників.

3. Голова оголошує засідання, оголошує його порядок денний, пропонує регламент і проводить його узгодження та затвердження та надає надає слово здобувачу ступеня доктора філософії для викладу основних положень і результатів дисертаційного дослідження.

4. Здобувач ступеня доктора філософії викладає основні положення і результати дисертаційного дослідження та відповідає на запитання учасників засідання.

5. Науковий керівник ознайомлює учасників презентації з текстом Висновку про стан дисертації здобувача ступеня доктора філософії до захисту в разовій спеціалізованій раді.

6. Виступи експертів-рецензентів та інших бажаючих взяти участь в обговоренні питання.

7. Здобувач ступеня доктора філософії відповідає на зауваження і рекомендації рецензентів і учасників обговорення дисертації.

8. Голова засідання вносить пропозицію про ухвалення (не ухвалення) рішення про рекомендацію дисертації здобувача до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

9. Голова засідання проводить відкрите голосування та оголошує його результати про ухвалення рішення щодо про рекомендації дисертації здобувача до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

10. Голова засідання організовує обговорення проєкту Висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії і виносить його на голосування.

11. Голова засідання проводить відкрите голосування про ухвалення Висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії.

12. Голова засідання оголошує рішення учасників засідання про результати ухвалення Висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії.

ДОДАТОК В

Обов'язкові елементи

висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації здобувача ступеня доктора філософії

Прізвище, ім'я і по батькові

Повна назва дисертації

(значення – галузі знань 03 Гуманітарна освіта
за спеціальністю 032 Історія та археологія)

Вказується тема дисертаційної роботи та затвердження за
засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного
університету від 2018 року (протокол №)

**1. Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із
планами наукових робіт університету.**

Робота виконана в межах колективної, комплексної науково-
дослідної теми кафедри ... «Назви дисертації» (№ держ. реєстрації ...).

Мета і завдання дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному висвітленні ...

Для реалізації поставленої мети визначенні наступні дослідницькі
завдання:

Об'єктом дослідження є ...

Предметом дослідження визначено ...

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, порівняння, узагальнення
та синтез Дослідження ґрунтується на поєднанні ... методів.
Застосовувались також загальнонаукові () та спеціально-історичні методи
(). Метод став основою для розгляду досліджуваної проблеми як
цілісного явища з аналізом фактів у всій їх сукупності і взаємозв'язку.

**2. Формулювання наукового завдання, нове вирішення якого
отримано в дисертації.**

В основу наукового завдання дисертації лягло порівняльне
висвітлення ..., з метою вияву спільних та відмінних рис боротьби, що
дозволило краще розкрити поставленні дисертантом завдання
дослідження.

**3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх
новизна.**

Наукова новизна результатів дослідження, отриманих особисто
здобувачем, полягає у наступному:

Подальшого розвитку набуло дослідження:

**4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і
рекомендацій, які захищаються.**

Обґрунтованість і достовірність наукових результатів та висновків, одержаних у дисертаційній роботі ... забезпечені використанням відповідних методів, теоретичних положень про ..., концепції неопозитивізму, методики компаративістики, статистичних методів та опитування очевидців тих подій. Сформульовані результати та висновки дисертації не суперечать фундаментальним результатам опрацьованих літературних джерел та є їхнім логічним продовженням, а подекуди навіть нововведенням.

5. Рівень теоретичної підготовки здобувача, його особистий внесок у розв'язання конкретного наукового завдання. Рівень обізнаності здобувача з результатами наукових досліджень інших учених.

Здобувач показав високий рівень теоретичної підготовки. У дисертаційній роботі проведено аналіз та систематизацію наявних публікацій щодо ..., а також введено в обіг значну кількість досі неопублікованих архівних джерел.

6. Теоретичне та практичне значення роботи.

Результати дисертаційного дослідження мають теоретичний та практичний характер і можуть бути застосовані в подальших наукових дослідженнях та у роботі вчителів історії. Теоретичне значення одержаних результатів полягає в суттєвому доповненні теоретичних засад новітньої історії України, зокрема ... Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати стали підставою для подальшої вивчення ...

7. Використання результатів роботи.

Фактичний матеріал та основні положення дисертаційного дослідження можуть бути використанні при написанні конкретно-проблемних та узагальнюючих праць з історії України ХХ століття. Також даний матеріал може використовуватись вчителями історії при вивченні історії України та рідного ..., та при розробці навчально-методичних комплексів з даної проблематики у вищих закладах освіти.

8. Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях та особистий внесок здобувача в публікації.

Зміст і основні результати дослідження відображено в ... публікаціях, серед яких: 1 стаття у співавторстві у фаховому виданні України категорії «А», проіндексованому у базах даних Web of Science Core Collection; 1 стаття у співавторстві – в періодичному науковому виданні іншої держави (Республіка Польща); 7 статей (з них 3 одноосібно і 4 у співавторстві) – в провідних наукових фахових виданнях України. Результати додатково відображені в доповідях та публікації тез 11 наукових конференцій, у тому числі:

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях України:

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав:

Публікації, що додатково відображають наукові результати:

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та висновку про рівень оригінальності дисертаційної роботи встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає чинним вимогам академічної доброчесності.

9. Апробація матеріалів дисертації.

Загальна концепція дослідження знайшла своє відображення в доповідях, повідомленнях дисертанта на ... міжнародних, всеукраїнських, регіональних і вузівських наукових конференціях, круглих столах, зокрема, на ... міжнародних наукових конференціях; Всеукраїнській науковій конференції із міжнародною участю ...; Всеукраїнській науково-практичній ...; Всеукраїнській науковій історико-краєзнавчій конференції) (м. ..., 2016–2020 рр.) та звітних наукових конференціях ... (м. ..., 2017–2020 рр.).

10. Оцінка мови та стилю дисертації.

Дисертація написана чіткою, науковою мовою, добре зрозумілою фахівцям. Стиль викладення матеріалу послідовний, логічний, системний і доступний для сприйняття. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (постанова КМ України від 06.03.2019 р. № 167), наказу МОН України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

11. Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань, з якої вона подається до захисту.

12. Узагальнення про рекомендація дисертації до захисту.

Схвалено на засіданні кафедри / відділу ... від ... 202 року, протокол № у формі відкритого голосування.

Результати відкритого голосування:

присутні осіб: «за» – , «проти» – , «утримались» – .

**Завідувач кафедри / відділу... –
доктор історичних наук, професор
кафедри ...**

Ім'я та ПРІЗВИЩЕ

ЗРАЗОК

**заяви науково-педагогічного працівника на ім'я ректора
університету про згоду на призначення рецензентом (опонентом)
захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії**

Голові вченої ради
ЗВО/НУ
професору
(прізвище та ініціали)
професора кафедри /відділу
(назва)
ЗВО/НУ
(назва)

**Прізвище, ім'я та по
батькові**

Я, **прізвище ім'я та по батькові**, доктор історичних наук,
професор кафедри всесвітньої історії Назва закладу вищої освіти даю
згоду на призначення мене **рецензентом (опонентом) захисту дисертації
прізвище, ім'я та по батькові «Назва дисертації»** на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю
032 Історія та археологія та введення мене до складу разової
спеціалізованої вченої ради.

Дані про опонента:

1. У 2020 році не був членом разових спеціалізованих учених рад.
2. Публікації опонента (3 публікації за останні 5 років з наукового
напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача):

Додатки:

1. копія диплома про науковий ступінь;
2. копія атестата про вчене звання.

_____ Ініціали та прізвище

Дата

ДОДАТОК Д

ЗРАЗОК

**заяви науково-педагогічного працівника на імя ректора
університету про свою згоду на призначення голови разової
спеціалізованої вченої ради**

Голові вченої ради
Кам'янець-Подільського
національного університету імені
Івана Огієнка
проф. **прізвище та ініціали**
доктора історичних наук,
професора кафедри ... Кам'янець-
Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

прізвище, ім'я та по батькові

Я, **прізвище, ім'я та по батькові**, доктор історичних наук, професор кафедри історії України історичного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка даю згоду на призначення мене **головою разової спеціалізованої ученої ради захисту дисертації прізвище, ім'я та по батькові «назва дисертації»** на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 032 – Історії та археології та подальшого введення мене до складу разової спеціалізованої вченої ради.

Дані про опонента:

1. У 2021 році не був членом разових спеціалізованих учених рад.

2. Публікації опонента (*3 публікації за останні 5 років з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача*):

1) **Прізвища, ініціали та назва статті з повими вихідними даними (Web of Science)**

2) **Прізвища, ініціали та назва статті з повими вихідними даними (index kopernikus).**

3) **Прізвища, ініціали та назва статті з повими вихідними даними (index kopernikus).**

Додатки:

1)копія диплома про науковий ступінь;

2)копія атестата про вчене звання.

_____ **Ім'я та ПРІЗВИЩЕ**

Дата

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана
Огієнка

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ

ФІЛІНЮК Анатолій Григорович,
доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії
України

**Підготовка та публічна презентація дисертації на
здобуття наукового ступеня доктора філософії з
спеціальності 032 Історія та археологія**

Підписано до друку 25 вересня 2022 р. Формат 60X84/16
Гарнітура Journal. Папір офсетний. Друк різнографічний.
Обл. вид. арк. 2,0 Умовн. вид. арк. 2,08
Зам. 131. Наклад 50.

Віддруковано ТОВ «Друкарня «Рута»
(Свідоцтво серії ДК № 4060 від 29.04.2011 р.)
вул. Пархоменка, 1, м. Кам'янець-Подільський, 32300